

**HAVZA MESLEK
YÜKSEKOKULU**

**BÜRO YÖNETİMİ VE
YÖNETİCİ ASİSTANLIĞI
PROGRAMI**

BYA208-Araştırma Yöntem ve Teknikleri

Öğr. Gör. Halil YAMAK

Araştırma Konularını Seğme 1

BYA208-Araştırma Yöntem ve Teknikleri

Hafta-2

BİLİMSEL ARAŞTIRMANIN AMACI

Bir araştırmacıyı bilimsel araştırma yapmaya iten bir takım etmenler söz konusudur. Bunların en başında bir bilim insanının sahip olması gereken en önemli özelliklerden biri olan merak vardır. Bunun yanında herhangi bir konuda bir gereksinim hissetme ya da kendisine, çevresindekilere veya topluma faydalı olma isteği araştırmacıyı araştırmaya iten etmenlerdendir. Bu faktörler arttırılabilir. Öyle ya da böyle her bilimsel araştırma bir ya da birden fazla ana ve yan amaçlar taşır ve taşımalıdır. Bilim insanları tarafından yapılan araştırmalar öncelikle araştırmacıların herhangi bir duruma ilişkin bir sorun hissetmesi ile başlar. Bu soruna ilişkin genel ifadeler (sorunun neden hissedildiği, sorunun çözümüne ilişkin araştırmanın neden yapıldığı ve araştırma ile neye varılmak istendiği) araştırmanın genel amacının içinde yer alır.

Bilimsel bir araştırmanın genel amaçları içerisinde olayların tanımlanması, sınıflanması ve olaylar arasındaki ilişkinin açıklanması yer alır. Bunun yanında olayları anlamaya ve açıklamaya çalışmak, kontrol etmek de bilimsel bir araştırmanın amalarındanr. Ayrıca bilimsel bir araştırmacı herhangi bir amacına ulaştığında bununla yetinmez, her ulaşılan sonuç, araştırmacı için yeni sorular ve yeni amaçlar demektir. Örneğin, olaylar arasındaki ilişkinin tanımlanması amacı ile başlanılan bir araştırmada, bu ilişkiler tanımlandıktan sonra, ilişkilerin nedenlerinin araştırılması, yeni ve ana amacın yanındaki yan amaç olarak karşımıza çıkar.

Araştırma Konularının Seçimi

Araştırmalarda konu seçimi, araştırma sürecinin ana basamağını oluşturmaktadır. Araştırma sürecinin başlangıcında yer alan bu aşamada yapılacak olası hatalar ya da bu sürece gereken önemin atfedilmemesi, araştırmanın bütününe önemli derecede etkileyecektir.

Araştırma bütünlüğü açısından belirleyici bir özellik taşıyan bu aşamaya gerekli önemin verilmesi, araştırmanın etkinliğini de arttıracaktır. Genellikle araştırmaya ilişkin harcanan zaman ve enerjinin önemli bir bölümü, konu seğimine dönük kullanılmaktadır. Bu geręek, araştırmacı için konu seğiminin önemini açıkça ortaya koymaktadır.

Araştırma, araştırmacının bilgi tecrübe veya ilgi alanları içerisinde kalan bir konuya ilişkin soruna yönelik yapılmaktadır. Konu seçimi bu genel çerçeveye göz önünde bulundurularak yapılmalıdır. Ayrıca araştırmacı, konu seçimi esnasında çalışmanın amaçlarına ilişkin düşüncelerini, bunun yanında araştırmanın yöntemi ve sonuçlarına ilişkin, sezgilerini de dikkate almalıdır.

Konu seçimindeki ilk işlerden birisi de düşünülen konu üzerinde daha önceden yapılan çalışmaların gözden geçirilmesidir. O alandaki başka çalışmalar araştırmacı için hem bir bilgi, hem de bir ilham kaynağıdır. Bu şekilde, o güne kadar konunun hangi yönleri ile ilgilenilmiş olduğu, ne aşamaya kadar konunun geliştirildiği, sorunun çözümü için hangi yönde ve ne gibi yeni çalışmalara gerek olduğu anlaşılır.

Araştırma Probleminin Belirlenmesi

Araştırmaya ilişkin her sorun araştırma problemi olarak belirlenemez. Araştırmaya ait sorunlar birbirilerinin belirtileri olabilir. Bu durumda sorunlardan hangilerinin araştırmaya ait temel problem olacağının belirlenmesi oldukça önemlidir. Örneğin; bir pazarlama problemini ele alalım. İyi satışlar yapan bir pazarlama elemanının son zamanlarda satışlarında azalma olduğu görölmüştür. Bu durumda yönetici bu elemanın içinde olumsuz bir gidişat olduğunu fark eder ve bunu bir problem olarak belirlerse, problemin çözümine ait yapacağı eylem; bu elemanı işten çıkarmak veya uyarı vermek yönünde olacaktır.

Ancak yönetici işten çıkarma kararını verse de yerine aldığı elemanında benzer satış rakamları yaptığını gördüğünde problemi yanlış tespit ettiğini fark edecektir. Buradaki gerçek problem; önceki pazarlama elemanının düşük performansı değil, belki de, satılan ürünlerdeki hatalar, satılan ürünlerdeki fiyat artışı ya da o dönemdeki alım gücündeki azalmadır. Satış elemanının performans azalması bir ana problem değil ana problemin bir belirtisidir. Bu nedenle başta da belirtildiği gibi her sorun bir problem olarak addedilemez.

Araştırma probleminin belirlenmesinde üç temel kaynak önemli rol oynamaktadır. İlki araştırma yapılmak istenen alanla ilgili kuram ve araştırma alanındaki yazılar, ikincisi araştırmacının bireysel ve mesleğe yönelik deneyimleri, üçüncüsü ise ilgili alanda karşılaşılan toplumsal sorunlardır. Araştırma alan yazınları (literatür) araştırma konusu ile ilgili bir çerçeve oluşturur ve bu çerçeve içinde araştırmacıya, çalışmaya değer bir problem saptama konusunda yardımcı olur. Bireysel ve mesleki deneyimler ile toplumun araştırma sonuçlarından elde edeceği yarar ise, araştırmacı açısından problemin ne derece anlamlı olduğunu ortaya çıkaran diğer önemli iki öğedir.

Araştırma problemi; değer yaratabilmeli, diğer sorunlara göre öncelikli olmalı ve araştırılabilir olmalıdır.

Araştırma Probleminin Seçimi

Araştırma konusu içerisinde araştırmacının problem olarak belirleyebileceği çok sayıda sorun yer alabilir. Ancak her araştırma maddi, işgücü vb. bir takım kısıtlar içerir. Kısıtlar, araştırma konusu içerisinde yer alan her sorunun incelenmesine engeldir. Bu nedenle araştırmacı tarafından bir araştırma probleminin seçilmesi gerekmektedir. Araştırma probleminin seçilmesinde bazı kriterler kullanılmaktadır.

Bu kriterler aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

1. Araştırılabilir olma kriteri:

Bir araştırma konusu bilimsel kısıtlar, ekonomi, zaman ve güncel koşullar göz önünde bulundurulduğunda araştırılmasına engel olmayan bir konu olmalıdır.

2. Cevaplanan sorunlara farklılık yaratma ve sonuçların yorumlanabilmesi kriteri:

Herhangi bir araştırma probleminin araştırılabilir olmasının yanında araştırılan sorunların cevaplanabilmesi ve toplanan verilerden elde edilen sonuçların amaca uygun olarak yorumlanabilmesi gerekir.

3. İlgili kriteri:

Araştırmacının araştırma konusu hakkında yeterli bilgi ve konuya ilgisinin olması gerekir.

4. Ekonomi ve zaman kriteri:

Araştırma probleminin çözüm süreci için yeterli zaman ve maddi kaynaklara sahip olunması gereklidir.

5. Yetenek ve eğitim düzeyi kriteri:

Araştırmacının araştırma konusunda yeteneğinin ve eğitiminin yeterli olması gerekmektedir.

6. Özgünlük kriteri:

Araştırma probleminin çözümlü literatüre katkı yapabilmeli, ayrıca konu hakkında bir yenilik getirebilmelidir.

Bunun yanında çok karmaşık ve geniş kapsamlı problemler daha küçük, basit ve anlaşılır alt problemlere bölünerek çözülebilir. Temel problem alt problemlere bölünerek çözüm yoluna gidildiğinde probleme ilişkin yapı daha kolay çözümlenebilecektir. Örneğin, bir hastanede maliyetlerin artışı temel problem olarak düşünüldüğünde, maliyetlerin artışı birçok bileşenin etkisiyle olacağından bu bileşenler belirlenerek alt problemler oluşturulabilir. Bu temel problem için, alt problemler; işe alımlardaki artış, tedarikçilerin belirlediği yüksek fiyatlar, yeni birimler dolayısıyla oluşan maliyetler, vb. olarak sıralanabilir.

Problem Cümlesinin Oluşturulması

Bir araştırma problemi genel anlamda iki şekilde ifade edilebilir. Birincisi; soru cümleleri ile problemi ve amaçları ifade etmek, ikincisi ise hipotezler oluşturarak problem ve amacı ifade etmektir.

Soru Cümlesi: Bilimsel bir araştırma sistemli sorular sorabilme gücüne sahip olmalıdır. İyi sorular sorarak araştırmanın amacına ve araştırma probleminin çözümüne ilişkin sinamalar yapmak, çoğu zaman bu sorulara cevap vermekten daha zordur.

Örneğin; Bir şirket uzman bir ekibe, işe yeni alınan elemanların ilk altı aylık iş performansları, uyum sürecinde yaşananlar, işe kattıkları olumlu katkılar, diğer çalışanların yeni elemanları kabulü, vb. konuları araştırması için bir görev vermiştir. Uzman ekinin bu çalışmanın başındaki genel araştırma sorusu şu biçimde olacaktır:

- Şirket, işe alınan yeni elemanların genel performansından memnun mu?

Bu genel soru çerçevesinde; uzman araştırma ekibi, işe yeni alınan elemanlarla ilgili araştırmalar, şirkette yapılan incelemeler, diğer elemanlarla ve yeni alınan elemanlarla görüşmeler neticesinde konuya daha ayrıntılı biçimde hâkim olduktan sonra, daha detaylı bir biçimde aşağıdakine benzer araştırma soruları oluşturabilir:

- Yeni alınan elemanlar şirkette hangi birimlerde çalışmaktadırlar?
- Birimlerde işe yeni başlayan elemanların gelişi ile olumlu ya da olumsuz değişiklikler olmuş mudur?

- Yeni alınan elemanların işle ilgili güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?
- Yeni işe başlayan elemanların şirketin sosyal etkinliklerine katılımı var mıdır?

Bunun yanında araştırmanın devam eden süreci içerisinde zamanla yeni araştırma soru cümleleri oluşturulabilir.

Hipotez: Basit bir ifade ile hipotez, sınanacak olan yargıdır. Doğru ya da yanlış olabilir, neticeyi araştırma sonucu gösterecektir. Hipotez bir başka deyişle denence kavramının birçok farklı tanımını yapmak mümkündür. Hipotez; araştırmanın amacına uygun olarak ele alınan değişkenlerin ortaya çıkaracağı sonuca yönelik araştırmacının doğrulamaya çalıştığı iddiadır. Araştırma problemi belirlendikten sonra, araştırmanın sonucunun ne olacağı konusunda tahminler yürütülmesine hipotez denir.

İyi bir hipotez cümlesi, anlaşılması kolay, kısa ve ifade etmek istediğini net anlatabilen, verimli ve savunduğu düşünceyi anlatabilen bir yapıda olmalıdır.

Örneğin; Bir firma kriz döneminde bir takım harcamaları azaltmak kararı almıştır. Ancak hangi harcamaların azaltılacağı konusunda firmada önemli bir sorun haline gelmiştir. Firma yöneticileri reklâm masraflarını kısıtlamak, eleman çıkarmak ya da çalışan maaşlarını azaltmak yollarından bir ya da bir kaçını seçmek için araştırmalar yürütmektedirler. Bu konu ile ilgili olarak aşağıdaki şekilde hipotezler kurulması mümkündür:

- İşten eleman çıkarmak, diğer elemanlar üzerinde olumsuz etkiler doğuracaktır.
- Reklâm masraflarını yarı yarıya azaltmak, maaşlardan %15 oranında kesinti yapmaktan daha avantajlıdır.

- Reklâm masraflarını kısıtlamak firmanın tanınırlığına olumsuz yönde etki edecektir.
- Eleman çıkarmak tercihi, firmanın ürettiği ürünün kalitesinde azalmaya neden olmayacaktır.

İki tür hipotez vardır:

1. *Farksızlık Hipotezleri:* Farksızlık hipotezleri, değişkenler arasında ilişkisizlik olduğunu savunan hipotezlerdir. Verilerin çözümünde önemli bir yer tutarlar. Karşılaştırmalar bu kurala göre yapıldığından, istatistiksel işlemlerde bu ilkeye göre düzenlenmiştir. Farksızlığı zedeleyen bir durum ortaya çıkmadıkça, gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmadığına karar verilir.

2. Araştırma Hipotezleri: Araştırma hipotezleri, araştırma sonucunu kestiren, hipotezdeki taraflar arasında farklılık olduğunu savunan, kısaca değişkenler arasında ilişki olduğunu varsayan ifadelerdir. Araştırmanın amaçları bölümünde yer alan hipotezler bu türden olup, verilerin toplanmasını, sinanması ve yorumunu şekillendirir.

Farksızlık Hipotezleri; Boş hipotezler veya sıfır hipotezleri olarak da adlandırılır. Bunun nedeni adından da anlaşılacağı gibi bu hipotezlerin değişkenler arası ilişkisizliği (farksızlık) bir ön kabul olarak kabul etmesidir.

Araştırma Hipotezleri, bir başka biçimde alternatif hipotezler olarak da adlandırılır. Çünkü bu hipotezler farksızlık hipotezlerinin alternatifleridir ve değişkenler arası bir ilişki olduğu sezgisine dayanarak kurulurlar. Örneğin; Bir otele gelen müşterilere yapılan müşteri memnuniyet anketinde, otelin temizliğine ilişkin soruya verilen cevaplar analiz edilmektedir. Bu sorulara verilen cevaplarda kadınlar ile erkekler arasında herhangi bir fark olup olmadığı konusu işletme için önemli olabilir. Bu analize ilişkin hipotezler aşağıdaki şekilde olacaktır.

H_0 : Otelin temizliği konusundaki memnuniyet, cinsiyete göre –belirli bir anlamlılık düzeyinde- farklılık göstermemektedir.

H_1 : Otelin temizliği konusundaki memnuniyet, cinsiyete göre –belirli bir anlamlılık düzeyinde- farklılık göstermektedir.

Burada ilk hipotez farksızlık hipotezi yani boş hipotezdir. Cinsiyetler arası temizlik konusunda bir fark olmadığını savunmaktadır. İkinci hipotez ise alternatif hipotezdir ve cinsiyet değişkene göre temizliğin farklılık gösterdiğini belirtmektedir. Analiz sonucunda bu hipotezlerden biri doğrulanacaktır. Söz gelimi boş hipotez reddedilir ve alternatif hipotez kabul edilirse ve kadınların temizlik konusundaki memnuniyetinin erkeklerden düşük olduğu sonucuna ulaşırsa, bu otel yönetimi için önemli bir bilgidir. Örneğin, otel yönetimi; “kadınlara özel alanlarda temizlik ile ilgili bazı sorunlar vardır”, sonucuna ulaşabilir.

Araştırmanın Amaçları ve Öneminin Belirtilmesi

Araştırmanın amaçlarının ortaya konması, araştırma sorunun somutlaşması demektir. Araştırma amacının belirsizlik içermesi, araştırma sorularının ortaya konması ve bu sorunlara çözüm bulunması safhalarında yapılacak olan faaliyetlerin etkinliğini olumsuz yönde etkileyecektir.

Araştırmada amaçlar iki düzeyde düşünülür. Birincisi genel amaçtır ve giriş cümlesi niteliğindedir.

Örneğın, genel amaç “Türkiye’de okullaştırma durumunun bugünkü düzeyini belirlemek” olabilir. Ancak bu, ayrıntılı alt amaçlara dönüştürülmedikçe kişileri farklı beklentilere götürebilir. Bu nedenle ikinci düzeyde alt amaçlara yer verilir. Örneğın okullaştırma oranının cinsiyete, yerleşim merkezlerine, bölgelere, yaşlara, yıllara vs. göre ayrıntılarını isteyen sorulara göre sıralanabilir.

Bilimin genel amaçları; bilimin konusuna giren olgularını tanımlamak, olgular arası nedensellik ilişkileri kurmak ve bu ilişkileri genelleyip yasalara dönüştürmek şeklinde ifade edilebilir. Bu açıdan düşünöldüğünde araştırmanın ana ve alt amaçlarının bilimin genel amaçları ile çelişmemesi gerekmektedir.

Araştırmanın amaçları iki temel özellik içermelidir:

Ölçülebilir olmalıdır:

Araştırmanın amacı somut ve net ölçülebilir olmalıdır. Bunu sağlamak için kullanılan ölçütlerin genel, yuvarlak ve soyut olmamasına dikkat edilmelidir. Amacı tanımlayacak ölçüt “iyi” değil, “%35’ten iyi” ya da “bebek ölüm oranının azaltılması” değil, “bebek ölüm oranının % 0,2’ den aşağıya düşürülmesi” şeklinde olmalıdır. Sonuç olarak amaçlar ölçümle desteklenmelidir.

Ulaşılabilir olmalıdır:

Araştırmanın amaçları gerçekçi olmalıdır. Bu nedenle araştırmanın amaçları araştırmanın olanakları, kısıtları göz önünde bulundurularak yapılmalıdır.

Sonuç olarak amaç, araştırma sonucunda ulaşılması istenilen (hedeflenen) kazanımları göstermelidir. Amacın ortaya doğru biçimde konulması araştırmacıya daha sonraki süreçte kolaylık sağlayacağı gibi, araştırmayı daha sonra inceleyenler içinde, bu süreç içerisinde yol gösterici olacaktır.

Araştırmanın önemi, araştırmanın yukarıda anlatılan amaçları ile doğrudan ilintilidir. Araştırmanın amacının ölçülebilir ve ulaşılabilir olarak belirlenmesi sonrasında, araştırmanın önemine ilişkin ifadeler yine bu ulaşılabilirlik ve ölçülebilirlik düzeyinde değerlendirilir. Araştırmanın amacı ne kadar ulaşılabilirse, o kadar önem düzeyi yüksektir ve ölçülebilir bir araştırma amacına sahip araştırmanın yine önem seviyesi yüksektir. Bunların yanında araştırmanın önemi, araştırmanın ortaya koyduğu probleme ilişkin çözümle ve bu çözümün ne kadar tutarlı, doğru ve uygulanabilir olduğu ile doğrudan alakalıdır.

Bütün bunlara ek olarak, araştırmanın önemi araştırmanın amaçlarının ortaya konması aşamasında ve araştırma sürecinde hissedilebilir olsa da, asıl araştırmanın önemi araştırma bittikten sonra zamanla kendini gösterecektir. Bugün için önem ifade etmeyen bir takım araştırmalar zamanla, önem kazanabilir. şunu da belirtmek gerekir ki; araştırmanın öneminin genel geçer bir değerlendirmesini yapmak her ne kadar mümkünse de, önem öznel olarak da değişen bir kavramdır.

